

Nr 87

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1); given Stockholms slott den 17 mars 1967.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Enligt Vårt nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF

Sven Aspling

Propositionens innehåll

I propositionen föreslås att arbetarskyddsstyrelsen skall få generell möjlighet att ge dispens för kvinnor att utföra arbete under jord i gruvor och stenbrott som är lämpligt för dem. Förslaget förutsätter att Sverige säger upp ILO-konventionen nr 45.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1)

Härigenom förordnas, att 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

34 §.

Kvinna må — — — — — eller stenbrott.

Vad i — — — — — utför kroppsarbete.

Arbetarskyddsstyrelsen äger medgiva, att kvinna utan hinder av bestämmelsen i första stycket må användas till *sjukvårdsarbete eller annat socialt arbete så ock tillfälligt arbete, som antingen står i samband med kvinnans yrkesutbildning eller icke är kroppsarbete.*

Arbetarskyddsstyrelsen äger medgiva, att kvinna utan hinder av bestämmelsen i första stycket må användas till *arbete under jord.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 34 § se 1962:248.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 24 feb-
ruari 1967.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LANGE, KLING, EDENMAN, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i arbetarskyddslagen* och anför.

Genom lag den 6 juni 1962 (nr 248) upphävdes de särskilda bestämmelserna om nattvila för kvinnor i *arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1)*. Samtidigt uppmjukades det tidigare totala förbudet i 34 § mot att använda kvinnor till arbete under jord i gruva eller stenbrott. Genom lagändringen gjordes det undantaget att förbudet inte avser arbetstagare i överordnad ställning, som ej utför kroppsarbete. Vidare infördes möjlighet för arbetarskyddsstyrelsen att medge dispens för sjukvårdsarbete eller annat socialt arbete eller tillfälligt arbete, som antingen står i samband med kvinnans yrkesutbildning eller inte är kroppsarbete.

De undantagsregler, som infördes genom lagändringen år 1962, överensstämmer med dem som är tillåtna enligt Internationella arbetskonferensens konvention (nr 45) angående användande av kvinnor till arbete under jord i gruvor av alla slag. Konventionen, som ratificerats av Sverige (se prop. 1936: 15), trädde i kraft den 30 maj 1937. Den gällde för tio år och förlängs med tio år, om den inte sägs upp inom ett år efter tioårsperiodens utgång. Uppsägning träder i kraft ett år efter det att den deponerats hos Internationella arbetsorganisationens generaldirektör.

Lagändringen år 1962 hade föreslagits av arbetarskyddsstyrelsen, som därvid framhöll, att utvecklingen inom gruvhanteringen kunde gå därhän att användande av kvinnlig arbetskraft i den egentliga gruvdriften i viss utsträckning skulle visa sig önskvärt. Vidare framhöll styrelsen, att en lagändring som möjliggjorde sådana arbetsuppgifter för kvinnor skulle kräva en uppsägning av konvention nr 45.

Eftersom tiden är inne för att ta ställning till om Sverige skall säga upp konventionen, har *arbetarskyddsstyrelsen* tagit upp frågan på nytt. Styrelsen erinrar om att huvudregeln i 34 § *arbetarskyddslagen* att en kvinna inte

1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 1 saml. Nr 87*

får användas till arbete under jord i gruva eller stenbrott fanns både i lagen den 17 oktober 1900 (nr 75) angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke och i lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd. 1938 års arbetarskyddskommitté ansåg att den borde vara med också i den nya arbetarskyddslagen, även om bestämmelsen då inte kunde anses ha någon större praktisk betydelse för svenska förhållanden.

Arbetarskyddsstyrelsen anför vidare, att ett tiotal dispensansökningar behandlats av styrelsen sedan 1962 års lagändring trädde i kraft och fortsätter:

Tillstånd har beviljats för arbete som portioneringsbiträden i gruvstugor (matsalar), för tillfälligt arbete som städerskor i bl. a. förmanskontor och gruvstugor, svagströmselektriker, personbilschaufförer, protokollskrivare vid gruvmätning samt för yrkesutbildning till spelstyrare för gruvhissar och till gruvmätare.

Tillstånd har lagligen inte kunnat lämnas på ansökan att få använda utbildade spelstyrare till arbete som spelstyrare under jord eller att få använda kvinnor som provtagare från malmvagnståg på kommunikationsortsnivå.

Utvecklingen inom den svenska gruvindustrin har lett till ökad mekanisering, förbättrade ventilationsförhållanden och allmän högre hygienisk standard än för ett par decennier tillbaka. Gruvarbetet har, åtminstone vid de större gruvföretagen, blivit mindre fysiskt påfrestande och mindre hälsofarligt. Behovet av arbetskraft och de svenska gruvornas allmänna beskaffenhet samt deras i stort sett goda yrkeshygieniska och tekniska standard har främst motiverat att arbetarskyddsstyrelsen beviljat dispenserna. Ett annat väsentligt skäl är att de tillfälliga arbeten, som ifrågakommit, varit av sådan art att de kunnat likställas med arbeten, som anses lämpliga att utföras av kvinnor ovan jord.

Av arbetsvärderingar, som utförts vid vissa svenska gruvföretag, framgår att arbetsuppgifter finns inom gruvdriften under jord, vilka skulle vara lämpliga att utföras av kvinnlig arbetskraft, om laglig möjlighet härtill funnes. Här kan — utöver tidigare berörda arbetsuppgifter — nämnas sådana arbeten som pumpövervakning, verktygsreparationer, borrar slipning, förrådsarbete, vakthållning, vilka slag av arbeten i allmänhet får anses vara lätta.

En lagändring, innebärande en utvidgning av undantagsbestämmelserna till att omfatta även sådana arbetsuppgifter, som — ehuru kroppsarbete och icke tillfälliga — kan hänföras till lätt arbete och som utföres under yrkeshygieniskt godtagbara förhållanden, skulle enligt arbetarskyddsstyrelsens uppfattning vara till fördel såväl för den kvinnliga arbetskraften som för gruvföretagen och samhället. De ifrågavarande arbetsuppgifterna skulle icke vara direkt förknippade med det egentliga brytningsarbetet.

Arbetarskyddsstyrelsen säger sig vara väl medveten om den vikt som Internationella arbetsorganisationen tillmäter ratificeringen av en konvention. Styrelsen vill därför understryka att en uppsägning av konventionen inte får tolkas som en nedvärdering av dess betydelse som internationellt instrument. För de länder, där gruvarbetet bedrivs under andra och sämre yrkeshygieniska förhållanden än vid de svenska malmgruvorna, är konventionen enligt styrelsens mening av ovedersäglig betydelse för att förhindra, att kvinnor används till arbete under ogynnsamma betingelser, för vilket de

saknar fysiska förutsättningar. För svensk del kan den däremot anses vara mindre aktuell. En förlängd bundenhet till konventionen i dess nuvarande utformning skulle, anför styrelsen, kunna verka hämmande på en önskvärd utveckling inom den svenska gruvindustrin. Styrelsen framhåller att avsikten inte är att lämna möjlighet för gruvföretag att utan vidare använda kvinnor till vilket gruvarbete som helst.

Styrelsen föreslår att den nuvarande dispensmöjligheten vidgas så att eftergift från förbudet att använda kvinnor till arbete under jord i gruvor och stenbrott kan meddelas från fall till fall för arbete som kan anses lätt.

För att en sådan lagändring skall kunna genomföras krävs att konvention nr 45 sägs upp eller revideras och styrelsen förordar att någon av dessa åtgärder vidtas.

Över arbetarskyddsstyrelsens förslag har, efter remiss, yttranden avgetts av ILO-kommittén, Svenska Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige, vilka samtliga tillstyrkt förslagen.

ILO-kommittén anför, att det såvitt kommittén känner till inte finns några planer inom ILO på en revidering av konventionen. Eftersom den fortfarande kan antas ha stor betydelse i länder där gruvarbetet bedrivs under påfrestande hygieniska förhållanden, vill kommittén inte heller f. n. förorda att Sverige tar initiativ till en sådan revidering. Därmed återstår frågan om en uppsägning av konventionen från svensk sida. Det är visserligen relativt ovanligt att ILO-konventioner sägs upp. För Sveriges del har det hittills aldrig skett. Men det är ofrånkomligt att utvecklingen i samhället och på arbetsplatserna ibland måste kunna leda till att bestämmelser, som framstod som progressiva när de antogs, senare ter sig föråldrade och hindrande. Konventionen nr 45 är — sett från svenska förhållanden — ett exempel på detta. Konventionens regler står i vägen för en för alla berörda parter önskvärd utveckling i vårt land. Det kan då inte uppfattas som ett avsteg från det internationella samarbetet att Sverige säger upp konventionen. Alla ILO-konventioner innehåller regler om uppsägning. Om inte denna möjlighet till senare omprövning fanns, skulle säkerligen antalet ratifikationer vara avsevärt lägre än vad som nu är fallet. ILO-kommittén anser således att konvention nr 45 bör sägas upp.

Svenska Arbetsgivareföreningen förordar, att dispensrätten görs mera vidsträckt och följaktligen inte begränsas till lätta arbeten. En sådan begränsning medför en del lagtolkningsproblem och torde därjämte medföra att kvinnor kommer att utestängas från åtskilliga arbeten som i fråga om fysisk arbetsbelastning inte är mer ansträngande än arbeten för vilka kvinnlig arbetskraft normalt utnyttjas inom andra delar av näringslivet. Begränsningen är enligt föreningens mening obehövlig i synnerhet som dispensfrågan skall prövas av arbetarskyddsstyrelsen i vilken ingår representanter från arbetsmarknadens parter.

Jag vill för egen del erinra om att principen om mäns och kvinnors lika

ställning vunnit full anslutning på den svenska arbetsmarknaden. De särskilda kvinnolönernas avveckling är det främsta uttrycket härför. En konsekvens av likabehandlingen i lönehänseende är att offentligrättsliga regler inte onödigtvis bör medverka till skillnader i den manliga och den kvinnliga arbetskraftens möjligheter att konkurrera om arbetstillfällena. I överensstämmelse härmed avskaffades de tidigare särskilda bestämmelserna i arbetarskyddslagen om kvinnliga arbetstagares nattvila i samband med att arbetsmarknadsparterna träffat uppgörelse om kvinnolönernas avveckling.

Vid behandlingen av nattarbetsfrågan berördes också förbudet att använda kvinnor till arbete under jord i gruvor och stenbrott (prop. 1962: 167). Härvid erinrades om att Sverige var bundet av Internationella arbetsorganisationens konvention nr 45.

Tiden då konventionen kan sägas upp har nu kommit och arbetarskyddsstyrelsen har föreslagit att kvinnor skall få tillträde till arbete under jord i gruvor i större omfattning än konventionen medger.

Internationella arbetsorganisationens konvention är tillkommen i arbetstagarnas intresse. I den mån den sociala, tekniska och arbetshygieniska utvecklingen i ett land kommit en viss reglering i en konvention att framstå som ett hinder för arbetstagarna, bör arbetstagarnas intresse få fälla utslaget när det landet skall ta ställning till om det fortfarande vill vara bundet av konventionen.

I vårt land skulle otvivelaktigt den kvinnliga arbetskraften gagnas mest av att få tillträde till sådant gruvarbete som nu är förbehållet männen. Jag vill erinra om att inom gruvdistrikten näringslivet vanligen inte har sådan differentiering att tillräckliga arbetstillfällen finns för kvinnor utanför gruvindustrin.

Jag anser att kvinnorna bör få tillträde till det gruvarbete som är lämpligt för dem. Arbetarskyddsstyrelsen har ansett att dispensmöjligheten bara bör avse arbete som kan anses som lätt. Denna begränsning tror jag inte är behövlig. Enligt min uppfattning kommer arbetarskyddsstyrelsen, som vid handläggning av dispensärendena har representanter för arbetstagarna och arbetsgivarna som ledamöter, att utan särskild bestämmelse se till att kvinnor inte används i uppgifter som är för ansträngande för dem. Jag förordar alltså att 34 § arbetarskyddslagen ändras så att arbetarskyddsstyrelsen får en generell möjlighet att ge dispens från förbudet att använda kvinnor till arbete under jord i gruvor och stenbrott.

Konventionen nr 45 torde kunna sägas upp i sådan tid att lagändringen kan träda i kraft den 1 juli 1968.

I överensstämmelse med det anförda har inom socialdepartementet upp rättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1)*, vilket torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.¹

¹ Bilagan har här uteslutits. Den är likalydande med den bilaga som är fogad vid propositionen.

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet,

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 13 mars 1967.

Närvarande:

f. d. justitierådet LIND,
justitierådet SÖDERLUND,
regeringsrådet ÅBJÖRNSSON,
justitierådet BRUNNBERG.

Enligt lagrådet den 10 mars 1967 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 24 februari 1967, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1)*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av kanslirådet Ingrid Hilding.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 17 mars 1967.

Närvarande:

Statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLM-
QVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON,
GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 13 mars 1967 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 24 februari 1967 remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1)*.

Föredraganden upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran, och hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten